

KOVALCSIK JÓZSEF BÚCSÚZTATÁSA*

Sződliget, 2002. május 31.

Drága Jóska! Néhány hónapja csak, hogy egykori közös munkahelyünkön a 70. születésnapod alkalmából szervezett családi ünnepségen élvezettel hallgattuk a téged ünneplők szavaira reagáló, összetéveszthetetlenül egyéni stílusú, ön- és közirónikus eszmefuttatásaidat. Felelevenítettél életutad különböző állomásait, mindenfajta sértődöttség nélkül, már-már bölcs derűvel beszéltél a téged ért méltánytalanságokról és arról, hogy miként próbáltál a finoman szólva sem mindig kedvező körülmények között is hű maradni az általad igazán fontosnak tartott értékekhez. Mondandódat ugyanolyan nyers őszinteség jellemezte, ugyanolyan érzékletes, szellemes megformálás fűszerezte, és ugyanolyan indulat fűtötte, mint csaknem 30 évvel korábban, amikor megismertelek. Én akkor kerültem a Népművelési Intézet éppen általad vezetett kutatási osztályára. Te rögtön a közepébe vágta. Valahonnan tudtad, hogy a Kemény féle vizsgálat terepmunkásként írtam egy esettanulmányt a Baranya megyei teknővájó cigányokról, rövid úton elkérted, villámgyorsan elolvastad, és néhány napon belül előálltál az értő bírálattal, a kritikai megjegyzéseidet sem rejtve véka alá. Meglepett ez a teketóriázás nélküli közvetlenség, ez az új munkatársat őszintén és azonnal megismerni akaró figyelem. Azt hiszem, akkor kezdődött a barátságunk. Aztán Kardos Lacival hosszas vizsgálódás után írtunk egy tanulmányt az Ikarusz munkásairól. Azonnal odaadtad a sógorodnak, aki az Ikaruszban dolgozott. Tetted ezt némi kajánossággal. Na, majd most kiderül, van-e valami köze a valósághoz annak, amit a szociológus urak összeírnak. Az általad kinevezett zsűri véleménye szerint szerencsére kiálltuk a próbát. Később intézeti napokon elég gyakran vezetett az utunk, főként Sipos Zsuzsával hármásban, de né-

ha többekkel a közeli presszók vagy kocsmák valamelyikébe. Ott aztán töviről-hegyire megbeszélhettük a világ dolgait, a lengyel bíboros pápává választását vagy az aya-tollah országlását éppúgy, mint a NÉKOSZ utóéletét, vagy a Szolidaritás létrejöttét és gyors térhódítását. Feltűnő volt, hogy mennyire odafigyelsz mindenre, hogy milyen kicléghetetlen kíváncsisággal habzsolod az információkat a legkülönbözőbb témákról, jelenségekről, művekről, emberekről. És feltűnő volt az is, hogy megszólalásaidban milyen furcsán keveredik a keserű szkepszis a szenvedélyes átéléssel.

A 80-as években beszélgetéseink középpontjába egyre inkább a készülő könyved került. Kutatásaid újabb és újabb felfedezéseivel álltál elő, mintha reakcióink próbájának akarnád alávetni a formálódó fejezeteket. Felejthetetlen élmény volt ez a bebocsáttatás az alkotói műhelyedbe. Ám az elkészült mű még így is meglepetést okozott, még így is felülmúlta a nem kis várakozást. Megjelenése után egy recenzióban próbáltam elmondani mindazt, amit róla gondolok. Most ebből a recenzióból szeretnék néhány passzust idézni, hiszen *A kultúra csarnokai* életed főműve, s belőle pontos kép rajzolható arról is, hogy ki volt és mit akart ezen a világon Kovalcsik József. (Havas Gábor könyvismertetőjét teljes terjedelmében közöljük. Szerk.)

Annak idején a recenziót így fejeztem be:

Kovalcsik az általa fontosnak tartott értékek esélyeit illetően nem túlságosan optimista, de abban azért feltétlenül bízik, hogy „mégsem vagyunk egészen vak szolgái az időnek.”

Most megint egyszer átélhetjük, hogy vannak pillanatok, amikor ez a vigasz sem adatik meg.

* Részlet a búcsúztató beszédből.

